

Tämä on rinnakkaistallenne.

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat *saattavat poiketa* alkuperäisestä julkaisusta.

Julkaisun tekijä(t): Hänninen, Henna; Niemelä, Eija; Vanhanen, Minna

Julkaisun nimi: Laajavastuisen hoitotyön äärellä : itsenäisen vastaanottotyön mahdollisuudet perusterveydenhuollossa voivat olla vastaus moneen kysymykseen

Julkaisuvuosi: 2022

Versio: Kustantajan versio

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Hänninen, H., Niemelä, E. & Vanhanen, M. (2022). Laajavastuisen hoitotyön äärellä: itsenäisen vastaanottotyön mahdollisuudet perusterveydenhuollossa voivat olla vastaus moneen kysymykseen. *Pro terveys*, 49(3), s. 18-19.

Laajavastuuisen hoitotyön äärellä

Itsenäisen vastaanottotyön mahdollisuudet perusterveydenhuollossa voivat olla vastaus moneen kysymykseen.

Meneillään olevassa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa pyritään palvelujen laadun, saatavuuden ja vaikuttavuuden parantamiseen, sekä kustannusten hillitsemiseen. Hoitotakuun muutosta valmistellaan siten, että kiireetön hoito tulisi järjestää viikon kuluessa hoidon tarpeen arvioinnista. Perusterveydenhuollossa näihin tarpeisiin pyritään vastaamaan mm. laajavastuuisen hoitotyön keinoin (1–5).

Laajavastuuisella asiantuntijasairaanhoidajalla tulee olla riittävästi perustutkimnon jälkeistä kliinistä työkokemusta, sekä vähintään eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten mukaisen 7. osaamistason tutkinto. Suomessa yliopistojen maisteri- ja ammattikorkeakoulujen YAMK-opintojen lisäksi myös sairaanhoitajan lääkkeenmääräämisen lisäkoulutus (SHLM) määritellään tälle tasolle (4). Kansainvälisesti laajavastuuisen asiantuntijasairaanhoidajan työnkuvaan liitetään laajennettu kliininen tehtäväkuva, rekisteröinti ja usein myös lääkkeenmäärääminen (6).

Vaativa kliininen hoitotyö edellyttää kehittyntä arviointi-, harkinta- ja päätöksentekokykyä (4,6), sekä analyyttistä ja kriittistä ajattelua (6,7). Itsenäisyyden aste syvenyy ja kehittyy ajan mittaan laajavastuiseksi asiantuntijuudeksi (6). Rajattu lääkkeenmääräämisen erikois pätevyys (SHLM) ja itsenäinen vastaanottotyö ovat osa laajavastuista asiantuntijatyötä, jolla pyritään vastaamaan perusterveydenhuollon palvelutarpeeseen.

Rajatus lääkkeenmääräämisen erikois pätevyys antaa valmiudet itsenäiseen vastaanottotyöhön: hoidon tarpeen arviointiin, oireenmukaiseen hoitoon, seurantaan ja siihen liittyviin tutkimuksiin, terveyden edistämiseen, sairauksien ehkäisyyn ja omahoidon ohjaukseen sekä rajattuun lääkkeenmääräämiseen, mikäli potilaan hoito sitä edellyttää (8). Tavoitteena on tätä osaamista hyödyntäen nopeuttaa hoitoon pääsyä, kohdentaa lääkäreiden ajankäyttöä lääketieteellisesti vaativampiin potilaisiin, parantaa lääkäreiden ja asiantuntijasairaanhoidajien yhteistyötä, vähentää hoitokontaktien määrää (4,8), sekä parantaa pitkäaikaissairaiden hoidon koordinoitua (4).

Laajavastuuisen vastaanottotyön toimintamalli

Lapuan terveyskeskukseen koostettiin YAMK:n tutkimuksellisenä kehittämistyönä laajavastuuisen vastaanottotyön toimintamalli, hyödyntäen kirjallisuuskatsauksen tuloksia, käytännön kokemuksia ja työyhteisöltä kerättyjä näkemyksiä laajavastuuisen asiantuntijasairaanhoidajan osaamisen hyödyntämisestä (9).

Toimintamallin tavoitteena on helpottaa osaamisesta hyötyvien potilaiden – kuten erilaisten infekti- ja iho-oireisten – ohjautumista laajavastuuisen asiantuntijasairaanhoidajan vastaanotolle. Potilaan näkökulmasta toimintamallin toivotaan sujuvoittavan toimintaa ja hoidon saatavuutta. Toimintamallia arvioidaan ja muokataan tarvittaessa käytännön tarpeiden tai työnkuvan kehittymisen mukaisesti.

Työyhteisön keskusteluissa ja vastauksissa tuli esiin vastaanottotyön lisäksi myös laajavastuuisen asiantuntijasairaanhoidajan kouluttamis- ja kehittämistöihin liittyviä ehdotuksia (9).

Tutkimuksellinen kehittämistyö (9) ja käytännön kokemus ovat osoittaneet oireenmukaisen tutkimisen, tarvittavien hoitotoimenpiteiden ja perustellun potilasohjauksen kuuluvan merkittävänä osana laajavastuiseen vastaanottotyöhön. Rajattu reseptinkirjoitus oikeuden lisäksi lääkkeenmääräämisen erikois pätevyys omaavien hoitajien farmakologisesta osaamisesta onkin hyötyä myös kattavan anamneesin tekemisessä, itsehoitovalmisteiden suosittelamisessa ja potilaan kokonaisvaltaisessa kohtaamisessa perussairauksien läkehoidot huomioiden.

Rajatus lääkkeenmääräämis oikeuden optimaalinen hyöty saavutetaan niiden potilaiden kohdalla, jotka voidaan hoitaa täysin itsenäisesti (esim. silmän sidekalvon- tai virtsatie tulehdusta sairastavat potilaat) (3). Käytännössä itsenäinen vastaanottotyö on kuitenkin pääosin muuta kuin lääkkeen määräämistä. Perusteltu läkehoidon aloittaminen vaatiikin pohjaksi anamneesin ja potilaan tutkimisen.

” Laajavastuuisen vastaanottotyö vaatii sitoutumista, joustavuutta ja oma-aloitteisuutta, mutta myös kykyä ymmärtää oman osaamisen rajat.

LAAJAVASTUISEN VASTAANOTTOTYÖN TOIMINTAMALLI LAPUAN TERVEYSKESKUKSESSÄ (9)

Laajavastuisen vastaanottotyön toimintamalli (SHLM, YAMK)

SHLM = Sairaanhoidajan lääkkeenmääräamiseen ja potilaan kliiniseen tutkimiseen erikoistunut lisäkoulutettu sairaanhoitaja, jonka työhön kuuluvat hoidon tarpeen arviointi, oireenmukainen hoito, seuranta ja siihen liittyvät tutkimukset, terveyden edistäminen, sairauksien ehkäisy ja omahoidon ohjaus.

Vastaanottoon sisältyy **rajattu lääkkeen määrääminen**, mikäli potilaan hoito sitä edellyttää. (STM 2015)

- Hengitystieinfektio-oireet (strept, positiivinen eRec.)
- Korvakontrollit yli 1 v.
- Korvakäytävätulehdus
- Kuivasilmäisyys
- Näärännäppy/luomirakkula eRec.
- Oireenmukainen omahoidon ohjaus (itsehoilovalmisteet tai eRec. rajattu aloitus/uusimisoikeus)
- Poskiontelo-oireet/sinuitti
- Silmän sidekalvontulehdus eRec. yli 1 v. (lääkärille: iriittiepäily yms.)
- Välikorvontulehdus/otiitti

- Atooppinen ihottuma/ekseema
- Ganglio/hyitelörakkula
- Haavarevisiol
- Kynsivallintulehdus
- Känsä
- Molluskat/ontelasyylät
- Märkäruupi
- Pienen paineen avaus
- Rasvaluomien poisto
- Ruusuinfektio
- Sieni-infektio
- Syyhy
- Syylät
- Varsiluomien poisto
- Vyöruusu

- Balaniitti/esinahan tulehdus
- Gynekologiset infektiot; hiivatauti ja bakteerivaginaosi
- Imettävän rintatauti eRec.
- Sukupuolitautiepäilyt
- Ummetus
- VTI – Virtsaiteinfektio eRec. oikeus mikäli...
 - ✓ 18-65 v. nainen
 - ✓ ei raskaana
 - ✓ ei yleisoireita
 - ✓ vastaanotolla tai puhelinhaastattelun perusteella

- Epäselvä hoidon tarpeen ja kiireellisyyden arviointi
- Lievät nyrjähdys-, venähdyks- ja revähdyshämmät
- Pienten haavojen liimaus ja ompelu
- Siitepölyajan allergiaoireet allergiaoireet eRec.
- Rikan poisto sidekalvalla (lääkärille: metalli yms. sarveiskalvalla)
- Verenpainehoidon ongelmat ja lääkevastearvot
- Vuosikontrolli (terveyden kokonaisarviointi), rajattu eRec. uusimisoikeus

KUVIO 1.

Tällöin voi tulla esiin löydöksiä, jotka vaativat lääkärin määräämää lääkehoitoa. Lapuan terveyskeskuksessa tämä onnistuu joustavasti reseptipyynnönä lääkäriä esim. otiittiin ja sinuittiin. Epäselviin tilanteisiin on lääkärin konsultaatiomahdollisuus. Reseptin uusiminen sisältää arvion perussairauden tilanteesta ja lääkehoidon vaikuttavuuden arvioinnista. Vuosikontrolleissa käydäänkin läpi käytössä olevat lääkkeet, niiden uusimistarve ja laboratoriotulokset sekä tehdään tarvittavia tutkimuksia.

Vastaanottotyön muotoutuessa yhä vaativammaksi, on tiivis yhteistyö ja keskinäinen luottamus lääkärin kanssa välttämätöntä ja tärkeä osa laadun- ja riskienhallintaa. Haastaviakin asioita hoidetaan yhteistyössä lääkärin kanssa ammattitaitoa ja osaamista jatkuvasti kehittäen. Laajavastuinen vastaanottotyö vaatii sitoutumista, joustavuutta ja omaaloitteisuutta, mutta myös kykyä ymmärtää oman osaamisen rajat. (9)

Laajavastuisissa asiantuntijaroleissa saatetaan kokea ymmärtämättömyyttä sekä organisaatioilta että kollegoilta. Hoitoalan ammattikulttuurin on perinteisesti kuulunut muiden sairaanhoitajien odo-

tukset pysyä tasa-arvoisina, kenenkään yrittämättä olla parempia tai pätevämpiä (7,10). Yhtäältä laajavastuinen asiantuntijasairaanhoitaja voi hyödyntää osaamistaan kaikkien potilaiden kohdalla (3), mutta toisaalta jatkuva muissa rooleissa toimiminen voi aiheuttaa huolta laajavastuisten hoitotyötaitojen menettämisestä (7). Menestyksekkään lääkkeenmääräämistöiminnan edellytyksenä onkin selkeästi määritelty työnkuva, joka sisältää paljon oikein kohdistettuja, eniten hyötyä tuottavia käyntikontakteja (3).

Lapuan terveyskeskuksen toimintamalli on esimerkki osaamisen optimaalisesta hyödyntämisestä perusterveydenhuollon laajavastuisessa, lääkkeenmääräämisosoikeuden sisältävässä vastaanottotyössä. Tämän lisäksi osaamista voidaan hyödyntää mm. kehittämisen, kouluttamisen ja kliinisen johtamisen alueilla. Mihin osaamisen hyödyntäminen painottuu, riippuu organisaation tarpeista, sekä laajavastuisen asiantuntijasairaanhoitajan kokemustaustasta, vahvuuksista ja kiinnostuksesta (9).

Perusterveydenhuollon laajavastuista vastaanottotyötä tekevien asiantuntijasairaanhoitajien työnkuvien ja hyvien

toimintatapojen kartoitus edistäisi vahvuuksien ja osaamisen hyödyntämistä palvelujen kehittämisessä sekä osaamistarpeiden ennakoinnissa. Osaamista kehittävässä ja ylläpitävässä kouluttamisessa olisi optimaalista hyödyntää hyvinvointialueen perusterveydenhuollon lääkäreiden käytännön kokemusta ja osaamista, jolla edistettäisiin myös keskinäistä yhteistyötä (9).

Nähtäväksi jää, miten laajavastuista asiantuntijaosaamista ja sairaanhoitajan lääkkeenmääräämistöimintaa hyvinvointialueilla hyödynnetään ja millaiseksi työnkuva tulevaisuudessa muotoutuu. Selkeästi määritellyt työnkuvat, joustavat toimintatavat ja toimiva tiimityö hyödyttävät sekä potilasta että organisaatiota. ●

LÄHTEET SEURAAVALLA SIVULLA.

HENNA HÄNNINEN
sh, YAMK, SHLM,
Lapuan terveyskeskus

EIJA NIEMELÄ
TtT, yliopettaja,
OAMK

MINNA VANHANEN
TtM, lehtori,
OAMK